

.....

KAFKASYA KÜRTLERİ

Hejar
Diaspora Kürtleri, Peri Yayınları

Şamil

.....

1) Azerbaycan'da Yaşayan Kürtler:

Kürtler, şimdiki Azerbaycan Cumhuriyeti topraklarında en az M.Ö 2000 yılından beri yaşamaktadır. Arkeolojik kazılar ve Antik Yunan tarihçilerin eserlerinde ortaya çıkan veriler, Uti, Guti, Kutı, Kurti ('dağlılar' anlamındadır) Kürd kavimlerinin M.Ö. 2000'li yıllarda Aras Nehri'nin güney ve kuzey yakalarında, başka bir deyimle Kızıl Kürdistan'ı da içine alan Aras ve Kura nehirleri arasındaki geniş verimli arazilerde meskun olduklarını kanıtlamaktadır.

Ünlü Gürcü tarihçisi Şota Mesxiya, Kürtler'in en azından M.Ö. 10. yy'dan itibaren, Revvadiler'den önce de Kafkasya'da bulunduğunu araştırmalarıyla ortaya çıkaran diğer bir bilim adamıdır.

Kürtlerin şimdiki Azerbaycan Cumhuriyeti'ndeki varlığı İslam sonrası Arap belgelerinde de bolca belgelenmiştir.

Arap kaynakları, Kürt Komutan Deysem İbrahim El Kurdi'nin 9. yy'da merkezi Berde şehri olan Deysemî Kürt Devleti'ni kurduğuna tanıklık etmektedir. (Arşak Poladyan 7.-10. yy'da Arap kaynaklarına göre Kürdler, Erivan, 1987 Rusça.)

Bugün de Berda ismiyle bilinen bu kent, Kura Nehrinin kıyısında Kızıl Kürdistan'ın doğu ve kuzeydoğusunda bulunmaktadır. Berde

merkezli Deysemi Kürt Devleti'ne ait sikkeler Avrupa ve Kafkasya müzelerinde günümüzde halen korunmaktadır.

Kuzey Azerbaycan'da kurulmuş Şeddadi Kürt Devleti (951- 1164), tarihte daha fazla iz bırakmıştır. Salariler devlet içerisinde, Kafkasya'nın Divin (Dibin, Debil, Dibil) bölgesinde yaşayan Revvadî Kürt Kabilesine mensup Şeddadiler, Salariler'in zayıflamasıyla önce 951' de Muhammed Ben Şeddat yönetiminde ata yurtları olan Divin'de kendi hükümlerini oluşturmuş. 971'de Muhammed'in oğlu I. Ali Leşkeri, Gence'yi ele geçirerek burayı devletin başkenti ilan etmiştir.

Yeri gelmişken belirtilmesi gerekir ki, İslam dünyasını Haçlı Seferleri'nden koruyan şanlı Kürt Hükümdarı Selahaddin-î Eyyübî'nin de Revvadî Aşireti'nden çıktığı bilinmektedir. Selahaddin'in babasının Divinli olması Revvadi kökenli Şeddadi ve Eyyubiler arasında aşiretsel akrabalık bağlarına da ışık tutmaktadır. Gence Şehri'nde yaşamış büyük İran şairi Nizami Gencevî'nin annesinin de Revvadî sülalesinden olduğu bilinmektedir.

Şeddadî Kürt Devleti'nin 1164 yılında, Selçuklu Türkleri tarafından istila edilmesi ve Başkent Gence'nin yakılıp yıkılması, Ortaçağ'ın önemli bir kültür merkezini de yerle bir etmiştir.

Şeddadiler'in yıkılışından sonra Azerbaycan'da Türk boyları nüfus kazanmaya ve sayıca artmaya başlamıştır. Bu süreçten itibaren Azerbaycan'da yaşayan Kürtlerin asimilasyonu başlamıştır. Kürt Aşiretleri'nin bir kısmı Kızıl Kürdistan'ı çevreleyen dağlık bölgelere sığınarak kendi varlıklarını korumayı başarmıştır.

1587 yılında İran Şahı Şah Abbas döneminde Doğu Kürdistan'dan 24 büyük Kürt Aşireti'nin İran Devleti'nin kuzey sınırlarını pekiştirmek amacıyla Kafkasya'ya göçertilmesi, Kızıl Kürdistan ve ona sınır bölgelerdeki Kürtler'in nüfusunu daha da artırmıştır. Bu göçten sonra, uzun süre Karabağ'da yaşayan Kürtler'in bulunduğu bölgenin ismi ise "24' ler" olarak adlandırılmıştır.

Yukarıda ifade etmeye çalıştığımız göç ve sürgünler, Azerbaycan'da yaşayan Kürtlerin birkaç kuşaktan oluşmasını beraberinde getirmiştir. 1587 yılından önceki göçleri izlemek, resmi belgelerin bulunmayışından ya da bilinçli olarak imha edilmelerinden dolayı pek mümkün olmamaktadır. Bu nedenle 16.yy'a dek şimdiki kuzey Azerbaycan topraklarında yaşayan

Kürtler'i bir bütün olarak Azerbaycan'ın "İlk Kuşak Kürtleri" biçiminde tanımlayabiliriz. Bu kuşak, yüzde yüz asimilasyona maruz kalarak etnik kök ve bağlarından kopmuştur/ kopartılmıştır.

İkinci kuşak, 1587'de göç ettirilen Kürtler'dir. Sayıları on binleri bulan, aşiret kimliklerini kaybetmiş olan bu kuşak, etnik kimliklerine de yabancılaş(tırıl)mıştır.

Üçüncü kuşak 16.yy'dan sonra, özellikle 19. yy boyunca ve 20 yy başlarında, Kürdistan'dan göç edip bu topraklara yerleşen Kürt halkından oluşmaktadır. 19. yy'da yoğun savaşlar, ekonomik-sosyal alt-üst oluşlar, hem İran-Kafkasya ilişkileri ve hem de Türkiye-Kafkasya ilişkileri Kürt Hareketliliği'ni beraberinde getirmiştir.

Kafkasya parçasında bulunan Kürdistan'ın genel tarihini kısaca bu şekilde özetleyebiliriz. Ve şimdi de yakın tarihteki boyutuyla Azerbaycan tarafında kalan Kürdistan'a bakalım;

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin eski Kızıl Kürdistan bölgesinde (Laçın, Gubadlı, Kelbecer ve Zengilan illeri) ve Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde yaşayan Kürtler, "Kürdistan'a Sor" Kürtleri olarak bilinmektedirler.

Azerbaycan Cumhuriyetinde 20'li yılların ortalarında yürütülen nüfus sayımına göre Nahçıvan' da 3180 Kürt yaşamıştır. Gerek Bukşpan'ın kitabından gerekse de diğer araştırmalardan ve yerel sakinlerin anlatımından söz konusu sayının yalnız Kürtçe konuşan Kürtleri ve özellikle Arazdayan İstasyonu ilinde yaşayan Kürtleri ihtiva ettiği anlaşılmaktadır.

Bukşpan'ın ileri-geri göçe zorlanan "Zilan Kürtleri" dediği Kürtler "genellikle Burukî ve Celâlî Kürt Aşiretlerine mensup insanlardı. 1937 de zorba diktatör Stalin'in gazabına gelen de onlardı. Bu yılın son baharında salt Kürtlerden oluşan 18 yerleşim biriminin sakinleri geride tek bir kişi bırakılmaksızın Arazdayan istasyonuna toplanarak yük trenleriyle sürülmüştür.. 1937 den sonra Nahçıvan' da salt Kürtlerden oluşan Derekend Köyü kalmıştır."

1988 yılında Azeriler ve Ermeniler arasında başlayan Karabağ Savaşı Kızıl Kürdistan'da yaşayan Kürtleri tümünden iç mülteci durumuna düşürmüştür. 1992-1993 yıllarında Ermeni Ordusunun Karabağ Özerk Bölgesi ile birlikte eski Kızıl Kürdistan'ı da işgal etmesi sonucunda burada yaşayan Kürtler, Azerbaycan

Cumhuriyeti'nin değişik bölgelerine sığınmak zorunda kalmıştır. Laçın 17 Mayıs 1992, Kelbecer 12 Nisan 1993, Gubadlı 31 Ağustos 1993, Zengilan 29 Ekim 1993 tarihlerinde işgal edilmiştir. Bir zamanlar Kürdistan'a Sor'da yaşayan Kürtler, yaşanan bu savaş sebebiyle Azerbaycan'a dağılarak bu ülkenin hemen hemen onlarca ilinde mülteci konumunda yaşamak zorunda kalmıştır. Kaynak: Bydigi Forum <http://www.bydigi.net/genel-kultur/286710-kafkasya-ve-orta-asya-kurtleri.html#post2101815>

Azerbaycan Cumhuriyeti'ne bağlı özerk bölge olan Nahçıvan'a 19.yy' dan önce yerleşik Kürtler'in ağırlıklı bölümü asimilasyona uğramıştır. 19.yy'ın sonu ile 20. yüzyıl başlarında yerleşenlerin ekseriyeti ise 1937'de zorba diktatör Stalin'in zorunlu İskan (departasyon) siyaseti sonucunda Kazakistan ve Orta Asya'ya sürülmüştür. Nahçıvan'da yaşamaya devam eden 20 bin Kürd'ün önemli bir bölümü ise 90'lı yıllardan sonra siyasi-ekonomik nedenlerden dolayı Rusya ve Orta Asya'ya göç etmiştir.

Bugün itibariyle Azeri yönetiminin Azerbaycan sınırları içinde kalan Kürdistan'da yaşayan Kürtler için, uyguladığı insanlık dışı politikalar ve siyasetler çok ağır sonuçlar doğurmuştur. Diasporadaki Kürtlere yönelik en ağır politikaları uygulamada birinci sırada yer alan Azeri yönetimi, Kürt halkına karşı uyguladığı inkar, imha ve asimilasyonu on yıllardır resmi devlet politikası olarak uygulamasının sonucunda, bugün burada yaşayan 1 milyona yakın Kürt nüfusunun % 90'ına yakını asimile etmiştir. İnsanlık adına utanç duyulması gereken bu devlet politikası karşısında

*SaNSürLü**SaNSürLü**SaNSürLü**SaNSürLü**SaNSürLü*
SaNSürLü zihniyetli Azeri aydınları (!)bu asimilasyonlara ise utanmadan "halkların kaynaşması" tanımını yapmaktadırlar.

2) Kuzey-Doğu Kürdistan'ında (Bugünkü Ermenistan'da) Yaşayan Kürtler:

Milat öncesinde ve sonrasında bugünkü Ermenistan'ın bir kısmını da sınırları içerisine alan Albanya devletinin nüfusunun yoğunluklu bir bölümünü Kürtler oluşturmakta idi. Ve ayrıca Mihranî Kürt Devleti'nin 6. ve 7. yüzyıllarda, bugünkü Nahçıvan ve Ermenistan'ın büyük bir bölümünü de kapsayan sınırlarını göz önüne alırsak, burada yaşayan Kürtlerin bölgenin gerçek sahipleri olduğu ortaya çıkacaktır.

19. yüzyıla geldiğimizde Kürtlerin, Ermenistan'ın büyük bir

bölümüne dağıldıkları ve bir çok şehirde yaşadıkları görülmektedir. 20. yüzyıla gelindiğinde genelde dünyada, özelde ise Kürdistan'da siyasi dengeler ve haritalar tamamen değişmiştir. Kafkasya Kürdistanı'nda da bu değişikliğe şahid olmaktayız. Osmanlı'nın dağılma sürecine girmesi ve Bolşevik devriminin gerçekleşmesi gibi siyasi değişimler Kafkasya Kürdistanı'na kan ve gözyaşını da beraberinde getirmiştir. Bu olaylardan biri de Kuzey-Doğu Kürdistan'ında (bu günkü Ermenistan sınırları içerisinde) meskûn olan Kürtlerin yaşadıklarıdır.

Ermenistan ve Azerbaycan arasındaki çekişmeye sorun olarak gösterilen, bölge Kürtleri'nin merkezi konumundaki Dağlık Karabağ'ın paylaşılabilmesi, 90'lı yıllara kadar bölge halkına kan, gözyaşı, zulüm ve diasporalar getirmiştir. Ayrıca bu bölgede trajik bir şekilde 'brakujiler' yaşanmıştır. Kafkasya Kürdistanı'nı aralarında paylaşamadıkları için sürekli birbirleri ile savaşan Azeri ve Ermeniler, kendi bölgelerindeki Kürtleri ön cephelere sürerek kardeşi kardeşe vurdurarak 'bir taşla iki kuş vurma' hesabına girmişlerdir.

Ermenistan'da yaşayan Kürtler de, diğer işgal altındaki bölgelerde yaşayan kardeşleri gibi bir çok haklardan ve imkânlardan yararlanamamaktadırlar. Burada da sistemli bir şekilde, direkt ya da dolaylı dayatmalar sonucu Kürtler diasporalara mecbur bırakılmışlardır. Bazı Ermeni şovenist-milliyetçilerinin hayal ettikleri gibi sadece Ermeniler'den oluşan Ermenistan emelleri, bu bölgede yaşayan çoğunluğunu Kürtlerin oluşturduğu bir çok halkın diasporasına neden olmuştur.

Ermeniler'in de Kürtlere yönelik güttükleri politikalar, Kürdistan'daki diğer işgalci yönetimlerden pek farklı değil. Bu politikalar, yine kendi çıkar ve menfaatleri doğrultusunda Kürtleri kullanma temeli çerçevesinde dönemlere göre değişkenlik arz etmektedir.

Bugün Kuzey-Doğu Kürdistanı'nda (bugünkü Ermenistan'da) çoğunluğunu yezidi Kürtleri'nin oluşturduğu ve yine Ermenistan resmi kaynaklarına göre -doğruluğu tartışılır- 100 binden fazla Kürt yaşamaktadır. Burada da Kürtler'e yönelik asimilasyon politikaları uygulanmaktadır..

3) Bugünkü Gürcistan Sınırları İçinde Bulunan Kürtler:

Bugün Kafkasya Kürdistanı'nın bir bölümü de Gürcistan sınırı

içerisinde kalmaktadır. Burada da görmekteyiz ki Kürdistan'ın beş parçası aynı zamanda kendi arasında daha da parçalanarak, nüfus olarak Kürtlerden kat kat az olan azınlık kukla yönetimlere bırakılmıştır ki buna bir örnek de Gürcistan'dır.

Gürcistan'daki Kürtler'in hangi dönemlerde buralara geldiği noktasında ise şunları söyleyebiliriz ki: Kürtler'in bu bölgedeki varlığı, Şeddadî Kürt devletinin bölge üzerindeki hakimiyetinden (M.S. 951) daha öncelere dayanmaktadır. Yani Kürtler, bölgenin yerli sakinleridirler. Bu bölge, Kürdistan ve dünya tarihinin çalkantılı dönemlerinde çoğunlukla etkilenmiş bir bölgedir. Selçuklular, Moğollar, Osmanlılar, Sovyetler döneminde ve SSCB'nin yıkılışından sonraki dönemlerde...

Diğer işgalci yönetimlerin Kürtlere karşı izlediği politikaları taklit eden Gürcistan yönetimi, gerek SSCB döneminde ve gerekse de SSCB'nin yıkılışından sonraki dönemde sürekli ve katı bir şekilde asimilasyon politikalarını sistematik olarak devam ettirmiştir.

Bugün diasporadaki Kürtlerin akıbetini paylaşan Gürcistan'da yaşayan Kürtler, çok ağır yaşam ve iş koşulları altında hayatlarını devam ettirmeye ve varlıklarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Kimisi inşaatlarda işçi, kimisi sokaklarda temizlikçi, kimisi binalarda kapıcı, kimisi tarlalarda yarı köle bir şekilde hayatta kalma mücadelesi içerisindedir.

Bugün Kürtler'in Gürcistan'dan Rusya içlerine doğru göç etmelerinin nedeni her ne kadar ekonomik sıkıntılar olarak yansıtılsa da, aslında bu göçlerin temel sebebi Kürtler'e yapılan siyasi baskılardır.

Günümüzde elde edilen resmi belgelere -Gürcistan resmi kaynakları, ki gerçeği hiçbir zaman yansıtmamakta- dayanılarak burada yaşayan Kürt nüfusunun 50 binden fazla olduğu bildirilmektedir. Belirtilen bu nüfusun yaklaşık % 10'u asimile edilmiştir.

Gürcistan'da yaşamakta olan Kürtler'in soyadları değiştirilmekte, Kürtler birçok siyasi ve ekonomik haklardan diğer halklarla eşit bir şekilde yararlanamamakta ve inançlarını özgürce yaşayamamaktadırlar.

